

efter Undersøgelse og Bedømmelse af de locale Forhold skulde give En Ret til denne Næring og nægte en Anden den, og dette System udstræktes videre og videre. Det er det samme System, som man overalt finder benyttet som en Nødhjælp til at bøde paa de gamle Grundsaetninger, at ordne Næringsgrenene saaledes, at Enhver kan faae passende Næring for sig. Det er det samme Bevillingssystem, vi finde ved Haandværksdriften; det er det, som er udstrakt ogsaa til Høkerhandelen, og til al anden Handel. Men, jo længere dette System fortsættes, desto stærkere, desto mere høitviede blive Klagerne over det Fordærvelige i, at det skal berøe paa et administrativt Skjøn, hvorledes Borgerne skulle erhverve deres Brød (Sal Tak), hvorledes de skulle kunne bestaae og virke.

Det Samme er Forholdet blevet med Hensyn til Kjøbstadmøllerne. Som det er udviklet i Motiverne, var der oprindeligt kun fordret Borgerffab, og det var altsaa i en vis Forstand frit Næring, det vil sige, Borgerffabs Erhvervelse stod under visse enkelte Betingelser aaben. For Consumtionens Skyld blev der først gjort Indskrænkninger heri, og efterhaanden kom man da ogsaa i Kjøbstæderne til at ville sørge for, at der ikke blev flere Møller, end at Møllerne kunde have Udfomme.

Men, mine Herrer, ikke alene Livsforholdene i vort Land, men Forholdene overalt i det gamle Europa, hvor Folkemængden er i Stigen, kan ikke holdes indenfor disse Skranfer; det erkjendes mere og mere, at en friere Benyttelse af Kræfterne, en friere Næringsdrift maa indrømmes. Det er da blevet en tung Opgave for den lovgivende Magt næsten i alle Stater at ordne dette Forhold; thi det skal ingenlunde nægtes, at en letfindig, en pludselig, en uforberebet Overgang til Frihed vil blive fordærvelig og vil i enkelte Tilfælde medføre skrigende Ubillighed og — som jo skrigende Ubillighed altid er — Uretfærdighed.

Naar vi nu anvende disse almindelige Saetninger paa Møllebruget her i Landet og spørge, om da denne Næringsdrifts Indskrænkning er saa særdeles skadelig, om man ikke kunde gjøre maaffee een Undtagelse med Hensyn til denne Næringsgreen, formedest den

store Capital, der stikker i Møllerne, saa at man holdt sig til den ældre Saetning, at man nemlig skal bestemme og begrænde Møllernes Antal saaledes, at enhver Mølle kan faae Maling nok, saa troer jeg, det er oplyst i Motiverne, at efter vort Lands Forhold er netop Mølleneringen een af de Næringsgrene, hvor hlin Begrændsning af Mølleanlag til visse Districter medfører den største Skade, og derfor har min høitviede Formand ogsaa valgt først at bringe dette Næringsbrug til Forhandling paa Rigsdagen. Det er bemærket, at det allerede i sig selv er skadeligt at have en saadan Begrændsning til et vist District, fordi den hindrer, ja udelukker den naturlige Concurrence, at den medfører en Maaade at male paa, der er skadelig, idet der males et lille Quantum for Hver især. Men, hvad der især turde være af Bigtighed, det er, at den forhindrer Forædlingen af Danmarks Høvedprodukt, der er af en saa yderst stor Bigtighed, at den lammer de Næringsveie, der beskæftige sig med Forædlingen eller Anvendelsen af dette Produkt, navnlig Bagerier og Branderier og deslige Instituter. Saaledes er det ikke blot Hensynet til, og vel ikke saameget Hensynet til at give Folk Fortjeneste og Næring ved Møllerne, som det er Hensynet til Forædlingen af Landets Produkter, der fordrer, at man maa søge at tilveiebringe en høiere Udvikling af Mølleneringen. — Af disse Grunde har Regjeringen forelagt Lovudkastet.

Regjeringen har naturligvis ogsaa overveiet Retsforholdet. Der er imidlertid herom af en foregaaende aret Taler i det Væsentlige bemærket, hvad jeg kunde have derom at sige, ligesom jeg ogsaa ved Sagens første Behandling har antydet det Fornødne. Det træffer sig, at Forholdet kan oplyses ved en Sammenligning med andre Lande, hvor et andet Forhold finder Sted, nemlig hvor der er Møllentvang, hvor det er et virkeligt Privilegium, en virkelig Eiendomsret, der er knyttet til en Mølle, at have Næringen i et District; men, det er netop det, der ikke finder Sted her, med enkelte Undtagelser, hvor Erstatning naturligvis skal gives, og det viser altsaa, at man ikke paa nogen Maaade kan henføre Møllernes Ret til en Eiendomsret. Derimod er Møllernes